

L'opinió dels polítics catalans

Els caps de llista per Barcelona i els directors de campanya responen un qüestionari

Jaume Risquete

Professor de la Facultat de Ciències de la Comunicació Blanquerna-URL, on és responsable de premsa i coordina el postgrau en Comunicació Política i Relacions Institucionals.

Tripodos ha elaborat un qüestionari per conèixer la visió dels caps de llista per Barcelona i dels seus directors de campanya sobre els fets ocorreguts des del matí de l'atemptat, l'11 de març, fins a la nit electoral, el 14-M. Tots els qüestionaris s'han contestat per escrit, tret del candidat d'ICV-EUiA, Joan Herrera, i dels directors de campanya d'ERC, Josep Huguet, i d'IC-V, Jordi Guillot, que van respondre via telefònica. El cap de llista del PSC per Barcelona, Josep Montilla, va excusar la seva participació per motius d'agenda. Tripodos agraeix l'interès dels polítics i dels seus assessors i caps de premsa, que malgrat l'escàs marge de temps que els havíem donat per retornar el qüestionari han fet un esforç per respondre les preguntes.

137

Qüestionari

1.- Com va reaccionar, personalment, davant l'atemptat i què és el primer que va pensar sobre què podria passar des del punt de vista polític?

2.- Va tenir cap dubte de l'autoria de l'atemptat i, per tant, de les conseqüències?

3.- L'atemptat de l'11-M, ¿de quina manera va modificar l'estratègia de campanya de la seva formació per a aquells dos darrers dies?

4.- Va tenir la sensació, dissabte al vespre-nit, que la situació s'escapava del control i que podia derivar en alguna conseqüència com ara la suspensió de les eleccions?

5.- Creu que la resposta ciutadana va ser espontània, o bé, va haver-hi instrumentalització?

6.- Com creu que va influir en el seu electorat (aquell elector que dissabte al matí ja tenia clar o més o menys clar que votaria per la seva formació) els fets de dissabte vespre-nit?

7.- Creu que els mitjans de comunicació, especialment la premsa escrita, va tenir un paper determinant diumenge per influir en el canvi d'orientació política d'alguns electors?

8.- Com pot afectar la comunicació política el tomb electoral del 14-M? Quina lliçó pot extreure'n?

9.- Creu que, tenint en compte el comportament dels diferents protagonistes (partits polítics, líders polítics, membres del Govern, societat civil, mitjans de comunicació), a Catalunya i Espanya tenim una democràcia moderna, consolidada i madura?

10.- Com influirà o pot influir des del punt de vista polític (i de l'estratègia de comunicació política de la seva formació) tot el que ha passat entre l'11 i el 14-M en les pròximes eleccions europees?

José Zaragoza, director de campanya del PSC

1.- En un primer moment, amb incredulitat. No donava crèdit al que sentia per la ràdio. La primera reacció va ser posar-me en contacte amb José Montilla i acte seguit vam suspendre tots els actes electorals. Des del punt de vista polític, la sensació també era de disbauxa. Amb les notícies que se sentien poca anàlisi política es podia fer, com no fos una condemna enèrgica dels fets. Però, a primera hora, l'anàlisi polític era inexistent, la perplexitat i la impotència eren les sensacions que et passaven pel cap.

2.- A primera hora que l'autora fos ETA semblava més que evident, sobretot, després de la compareixença de Juan José Ibarretxe. Però a mesura que avançaven les hores i rebies informacions des de diferents fonts, els dubtes eren més que evidents. De tota manera, va ser molt preocupant que el Govern s'aferrés a l'opció d'ETA quan des de fons policials els dubtes eren més que una sospita.

3.- Totalment. Es van suspendre els actes electorals i es va apostar per fer una estratègia de tancar files de tots els demòcrates. Ràpidament, Montilla es va posar en contacte amb la resta de les forces polítiques per analitzar el que passava i prendre decisions.

4.- La convocatòria de la Junta Electoral Central a la mitjanit del dissabte em va sorprendre com a tots els que estaven seguint els esdeveniments. Que el Govern estava utilitzant la informació en benefici propi era evident, però em costava pensar que s'estigués plantejant la suspensió de les eleccions. De tota manera, com la incertesa hi era, vaig parlar amb els companys de Madrid, que ens van assegurar que no era possible aquesta suspensió. No tinc dades que em facin sospitar l'existència d'aquesta possibilitat de suspendre les eleccions, però en aquells moments calia fer tot tipus de comprovacions.

5.- Per sort, la ciutadania espanyola i catalana és suficientment madura. Pensar que des d'una opció política es pot instrumentalitzar una mobilització de la magnitud de la que es va produir és tant com dir que el que ho pensa menysprea els ciutadans i ciutadanes d'aquest país.

L'única instrumentalització que es va produir és la que va intentar fer el govern del PP, i es va girar en contra seu. En política es poden fer moltes coses però no mentir. I el PP ha usat i abusat de la mentida, sobretot en els darrers quatre anys. I els ciutadans i ciutadanes n'estaven farts.

A més a més, la situació era grotesca. Mentre arreu del món es parlava de terrorisme islàmic, a Espanya, els mitjans controlats pel Govern parlaven d'ETA. I a la resta dels mitjans es parlava d'ETA per indicació, inclosa la indicació personal d'Aznar que feia referència al terrorisme basc, però després de les primeres dades els mitjans independents ho van deixar molt clar. L'autor era el terrorisme islàmic, i el govern mentia. Els únics que no es van adonar que la gent pensa lliurement van ser els representants del Govern espanyol. Crec que el Govern del PP es va pensar que podia amagar la veritat. Van intentar instrumentalitzar l'atemptat en benefici propi i els ciutadans no es van deixar enganyar.

6.- Crec que els fets del dissabte el que van produir és una reacció de l'electorat a favor de la democràcia. Així s'explica l'augment de la participació. Un augment que va ser clarament contrari al PP, perquè els ciutadans votaven contra la mentida i la manipulació. El dissabte molts ciutadans es van adonar que el PP utilitzava la mentida i van votar socialista com a única opció que podia derrotar el PP. Els nostres electors es van sentir ofesos per l'actuació del PP, i segurament molts d'ells van participar en les manifestacions i les protestes de dissabte. Ho feien a títol individual com milers i milers de ciutadans.

7.- El que crec és que aquests dies han consagrat internet com a mitjà de comunicació de masses. La gent volia saber i va aconseguir saber a través de la xarxa. Els mitjans públics controlats pel PP, i els privats que fan la comparsa mediàtica de la dreta, no informaven. Els mitjans privats de fora d'aquest cercle informaven de forma tímida i amb totes les prevencions. Ningú es volia equivocar.

Dit això, estic convençut que el diumenge, amb les proves aportades per la policia i els serveis intel·ligència, que el govern amagava darrere argumentacions poc sòlides, van convèncer molta gent que l'executiu no estava fent bé les coses. Però més que la premsa escrita, crec que la informació de la televisió i de la ràdio va ser cabdal per convèncer els ciutadans que quelcom estrany estava succeint. Adjudico aquest paper a la televisió, sobretot a Catalunya, on TV3 va fer un important esforç informatiu, i a la resta d'Espanya, a la ràdio. El dissabte va ser un dia clau. El diumenge només quedava constatar el que havia passat. I això va dur a molta gent a votar, això que no pensava fer-ho.

8.- Una i molt important. En política no es pot mentir de forma tan barroera. El govern va tractar els ciutadans i ciutadanes d'estúpids. Com diu Zapatero, cal ser clars i humils. Els fets de l'11-M han dit molt clar que els ciutadans volen unitat davant el terrorisme, del signe que sigui, i volen saber la veritat. Els ciutadans han dit prou a les instrumentalitzacions interessades dels esdeveniments polítics. Unes instrumentalitzacions que han estat un comú denominador de la política del PP. Ara és hora de canviar. I el nou govern té, en aquest camp, una alta responsabilitat.

9.- En els darrers anys, la nostra democràcia ha mostrat símptomes de debilitat perquè el Govern s'ha encarregat de fer passos enrere en la consolidació del nostre sistema democràtic. Un passos enrere que es podien veure clarament en la política de crispació i enfrontament permanent que el PP va imprimir a la política diària. I els ciutadans van dir prou a aquesta forma de fer política. Van dir prou a l'enfrontament territorial, a la crispació social, a l'agressió institucional.

En aquests dies s'ha vist que, si bé les institucions havien anat enrere, no hi havia anat la societat. La societat espanyola és madura i té voluntat participativa i democràtica. La societat civil ha estat a l'alçada. Alguns partits i alguns mitjans de comunicació, no. Que en treguin les conseqüències. Els ciutadans ho varem fer donant la victòria a opcions polítiques que defensen el diàleg, que respecten la diferència i que consideren el rival polític com un adversari, no com un enemic.

10.- Crec que cal anar més enllà. L'estratègia de comunicació del govern ha de canviar. I l'estratègia comunicativa dels mitjans públics, també. No serveix la televisió de partit, ni la mentida, com a eina política. Cal un canvi substancial en la comunicació del govern amb els ciutadans, i cal afavorir la independència dels mitjans públics per tal d'afavorir una comunicació adient i objectiva. També els partits hem de treure conclusions. I la primera és no mentir, transmetre el missatge amb claredat i no tractar els ciutadans com a titelles. Per sort, no ho són.

Josep Antoni Duran i Lleida, cap de llista de CiU per la circumscripció de Barcelona

140

1.- El matí del dia 11 va ser molt dur. En conèixer les primeres notícies, vistos els antecedents i ateses les primeres declaracions oficials i fins i tot les paraules del mateix lehendakari, semblava que ETA havia decidit culminar la seva campanya amb un acte inqualificable. El primer sentiment va ser de dol per les víctimes, però també semblava obvi que un atemptat d'aquestes característiques, si era obra d'ETA, havia d'augmentar terriblement la crispació que havia existit fins llavors.

2.- En els primers moments la informació que es rebia apuntava a ETA directament, i com deia, el mateix lehendakari va condemnar aquesta actuació atribuint-la a ETA. Els dubtes van començar a aparèixer més tard i, especialment, quan es va conèixer la troballa d'una cinta amb versets de l'Alcorà.

3.- La gravetat dels fets demostrava, per si mateixa, que la campanya ja s'havia acabat en el moment de l'atemptat. Continuar fent campanya resultava absurd, de manera que es van cancel·lar tots els actes programats. Nosaltres no ens sentíem capaços de fer cap acte electoral, i el sentit comú, que defensàvem i defensem, impedia intentar treure cap profit de la tragèdia.

4.- No, en absolut. Sí que es notava que els fets i el seu tractament posterior haurien de tenir conseqüències en els resultats, però en cap moment es va pensar que les eleccions es podien suspendre. Certament, no era la millor situació per votar, i menys encara per fer-ho amb la deguda serenor, però les eleccions s'havien de celebrar perquè, en cas contrari, hauríem donat encara una dimensió més gran als actes terroristes. Dit això, he de reconèixer que si a les nou del matí del 11 de març el president del Govern ens hagués reunit a tots i ens ho hagués plantejat, hauria tingut dubtes.

5.- És una qüestió complexa. D'entrada, hauríem de distingir entre diferents tipus de respostes. El dolor i la sortida dels ciutadans al carrer condemnant l'atemptat van ser absolutament "viscuts", i malgrat el lema que es va imposar en algunes manifestacions, no crec que, a la pràctica, ningú aconseguís instrumentalitzar els actes. Si ens referim a la reacció dels ciutadans davant algunes seus del PP demanant

explicacions, el desgavell informatiu que es constatava ho va posar molt fàcil si algú pretenia instrumentalitzar aquestes concentracions. Suposo que amb una petita empena es va aconseguir un important efecte dominó, atesa la sensibilització dels ciutadans. Diguem que es van despertar consciències. Les consciències hi eren, però no fou només el govern amb la seva actitud el que les va ajudar a despertar.

6.- Varen influir. Nosaltres vam fer campanya reclamant sentit comú i prou de fer mal a Catalunya. En aquells moments —i ara— crec que era el missatge que més falta feia a la societat. Qui compartia les nostres tesis crec que s'havia de sentir refermat en la decisió que havia adoptat abans. La qüestió, però, és en els indecisos i en les persones que van triar la seva opció a darrera hora, perquè ho van fer en un context que no era precisament de calma ni de reflexió.

7.- Dissabte i diumenge alguns mitjans de comunicació —públics i privats— van prescindir de la necessària neutralitat i, en certa manera, van fer campanya mitjançant la informació i les anàlisis que proporcionaven. En circumstàncies normals, aquest partidisme hauria resultat innocu, però també va actuar com a catalitzador d'una reacció ciutadana important.

8.- Ha quedat clar que, davant qüestions transcendents, un Govern responsable no pot gestionar la seva política de comunicació i informació de manera partidista i interessada. S'observa, però, que els electors han donat un pas endavant i ara saben que els mitjans i les institucions poden intentar manipular la informació i que cal saber destriar entre tota la informació que ens arriba. Crec que ha estat un episodi que fa créixer la democràcia perquè educa els ciutadans i els ha fet reflexionar. Ha augmentat la seva politització i, per tant, això és bo i saludable per a la democràcia. El que importa, però, és gestionar aquesta politització més alta afavorint el diàleg i l'entesa, i no pas reconduir-la cap a noves situacions de crispació o d'enfrontament entre partits. Hauríem d'eradicar el maniqueisme de la política i substituir-lo per bones dosis de seny i de diàleg.

9.- És difícil de contestar. Perquè hi hagi democràcia, el primer que necessitem és que hi hagi demòcrates. El to crispat i tens de la darrera legislatura, propi de les èpoques en què un partit o altre ha tingut majoria absoluta al Congrés, era una forma de retrocedir en els hàbits i comportaments democràtics. No hi havia adversaris sinó enemics i això no és bo per a la convivència. La nostra democràcia no és completa ni és moderna, però crec que estem avançant i que la nova situació permetrà donar un pas endavant prou important.

10.- Ni els atemptats de Madrid ni els esdeveniments polítics del 14-M ens han de fer variar els nostres objectius. Una altra cosa és tenir molt present el que ha passat entre l'11-M i el 14-M, que posa en relleu la importància dels mitjans de comunicació, TV i ràdio, i les noves tecnologies, ja sigui via internet o via missatges telefònics. Però volem centrar-nos molt, com sempre, en propostes i en la garantia de la feina feta. Després de tot aquest allau d'eleccions que hem viscut en aquest darrer any, ens equivocariem si consideréssim els comicis europeus com una qüestió secundària. Catalunya s'hi juga molt a Europa, i al davant hi ha reptes tan importants com la futura Constitució Europea. Per tant, aquests fets a què al·ludeix no ens han de fer canviar els nostres criteris polítics ni la forma de comunicar-los.

Pere Macias, director de campanya de CiU

1.- La meua reacció personal va ser d'extrema repugnància i gran preocupació. És obvi que l'atemptat, fos de qui fos, havia d'alterar de forma substancial l'arc parlamentari.

2.- En un primer moment semblava que podia ser obra d'ETA, però aviat es va veure que res feia pensar en aquesta hipòtesi, i més quan es va donar la notícia de la trobada d'una furgoneta amb referències islàmiques.

3.- Vam suspendre la campanya i, per tant, vam desaparèixer del mapa polític, contràriament al que va fer el PP, entestat a enganyar la gent, i també contràriament a les forces d'esquerres, que van utilitzar hàbilment l'engany per mobilitzar l'electorat.

4.- Efectivament, vam fer una roda de premsa en la qual vam cridar al seny i a la responsabilitat per part de tothom. En cap cas vam pensar en una hipotètica suspensió de les eleccions.

5.- Penso que hi havia un bon caldo de cultiu de ciutadans enfadats amb Aznar i els seus enganys. Per altra banda, és lògic pensar que les forces polítiques d'esquerres van esmerçar esforços a instrumentalitzar la resposta ciutadana. Un exemple clar és la trucada en directe al conseller en cap en el TN nit de TV3.

6.- Part del nostre electorat va derivar cap al vot útil, a partits que clarament centraven la seva campanya en fer fora Aznar del Govern espanyol.

7.- Alguns mitjans de comunicació no van conservar la neutralitat que requereix la jornada electoral, cosa que ja havia passat en les eleccions catalanes, i van convertir els titulars del diumenge en espots pro socialistes.

8.- La primera lliçó és que actualment, el món, no se'l pot enganyar ni mantenir-lo enganyat quaranta-vuit hores. La segona lliçó és que dretes i esquerres es troben en la utilització d'una manera similar dels mitjans de comunicació per manipular l'electorat.

9.- Posar cognoms a la democràcia és no creure-hi.

10.- És d'esperar que els populars voldran prendre's les eleccions com a revenja i els socialistes com una confirmació.

Josep-Lluís Carod-Rovira, cap de llista d'ERC per la circumscripció de Barcelona

1.- La primera reacció davant un atemptat sempre és de dolor per les víctimes i totes les persones afectades, directament o indirectament. És evident que aquest atemptat anava acompanyat d'una anàlisi immediata, que era l'ús i la instrumentalització política que se'n faria. De fet, l'ombra d'un atemptat terrorista va estar planant durant tota la campanya electoral i fins i tot en les declaracions d'alguns responsables polítics, com es va poder comprovar després d'interceptar-se una furgoneta carregada d'explosius, semblava que hi havia qui esperava una acció violenta comesa per unes determinades sigles.

2.- Inicialment hi va haver molta confusió. Però a mig matí de dijous, determi-

nats elements posaven en qüestió que al darrere hi hagués ETA. Dijous a la tarda ja era força clar que s'havia d'apuntar en una altra direcció, malgrat que alguns es van entestar a mantenir el contrari.

3.- L'atemptat va portar a la suspensió dels actes de campanya per part de tots els partits polítics. A partir d'aquells moments, els elements "electorals" que van entrar en joc, i que van influir definitivament en els resultats, van estar en mans del govern de l'Estat, per una banda, i dels grans mitjans de comunicació.

4.- Dissabte a la nit es va produir una "revolta" que responia a la mentida que el govern de l'Estat va voler mantenir fins a l'últim moment, amb la voluntat de salvar *in extremis* un resultat electoral favorable al PP. Va ser una resposta contundent però pacífica, sense incidents i perfectament legitimada, que no justificava de cap manera una suspensió dels comicis.

5.- La resposta ciutadana va ser espontània, d'esclat d'indignació davant la mentida. Això no vol dir que no hi hagués algú que intentés instrumentalitzar-la.

6.- Més que dissabte, divendres a la nit ja s'intuïa que hi hauria una participació molt elevada. Molta gent que hauria optat per no votar davant una victòria segura del PP van veure la possibilitat, a mesura que avançaven els esdeveniments, que hi hagués un tomb i van decidir anar a les urnes. I és evident que, d'una banda, l'alta participació beneficia els partits grans en detriment dels petits. I, de l'altra, que hi va haver un gruix de votants, que caldria analitzar, que va optar pel "vot útil" per fer fora el PP.

7.- En línies generals, i amb comptades excepcions, van reaccionar tard a la situació que es va generar dijous al matí amb l'atemptat. No és una crítica política, sinó un debat que s'ha obert públicament entre els mateixos diaris i els seus directors. Alguns rotatius que van llançar edicions dijous a la tarda es van equivocar, per motius que caldria comentar més àmpliament. Van apostar tan fort per ETA que, malgrat que el divendres ja tenien clar que l'atemptat era d'Al-Qaeda, durant dos dies van haver d'anar nedant entre dues aigües fins que el diumenge es van veure abocats a acceptar la realitat i dir les coses pel seu nom. I reconèixer que els havien enganyat, també a ells.

8.- Hi ha dues lectures. La primera, és retornar als principis del periodisme, a les línies d'investigació pròpies i al contrast de la informació, abans de donar per bones unes fonts, per molt solvents que siguin. La segona és encara més important. Els editorials dels diaris que van sortir a la llum dijous a la tarda semblava que ja estaven preparades, només a l'espera d'un determinat esdeveniment. La mostra és que, a tot estirar, dedicaven dos paràgrafs a parlar dels atemptats i la resta no era més que una utilització interessada i barroera en la línia del que s'havia viscut les darres setmanes: contra mi, contra ERC, contra el tripartit de Catalunya, contra el Pla Ibarretxe... Lamentablement, dubto que aquesta segona lectura es faci. S'ha posat de manifest que els estats d'opinió que es generen des dels grans mitjans de comunicació i els opinadors oficials sovint no responen al que pensen els ciutadans. Ha quedat al descobert que molts mitjans no transmeten el pols de la gent sinó la voluntat de modificar la seva opinió.

9.- La ciutadania es va comportar en els termes en què es comporten els ciutadans d'una democràcia moderna, consolidada i madura, amb esperit crític i respo-

nent a l'engany. Pel que fa als polítics, mitjans de comunicació... hi va haver de tot. Però van quedar força en evidència els que són esclaus de determinats estereotips i d'un discurs pla que cada cop s'allunya més dels ciutadans.

10.- Caldrà analitzar-ho amb perspectiva però hi ha un element que sembla important. Tant els resultats del PP com del PSOE s'han vist espectacularment influïts pels esdeveniments d'aquest període. Els d'ERC s'han mantingut, amb modificacions possibles però no significatives, dins les perspectives electorals del 14-M. Potser significa que el nostre discurs era vàlid tant per a abans de l'11-M com per després, que era un discurs sòlid i no lligat a les circumstàncies. La nostra estratègia comunicativa seguirà basant-se en això, com ho ha estat sempre, en la coherència de discurs.

Josep Huguet, director de campanya d'ERC

1.- Òbviament, el primer pensament era la possibilitat que fos el terrorisme d'ETA; i amb la crispació creada pel PP, que gairebé estava esperant aquesta situació, havies de pensar en les conseqüències d'aquest escenari.

2.- En aquells primers moments, amb 6, 7 morts, pensem que és ETA. Però, ETA avisa i el tipus d'atemptat no era l'operatiu que segueix habitualment ETA. A més, quan veig la magnitud...

3.- Va quedar paralitzat tot. Aquesta és una decisió que es pren a primera hora de matí. Però preveient, si fos ETA, encapçalar qualsevol manifestació de rebuig. No obstant això, a partir de les pistes que apuntaven Al-Qaeda ens veiem venir una tupinada informativa. De manera filibustera es força el lema de la manifestació de divendres introduint la Constitució, amb la jugada que persegueix el PP de deixar fora formacions com ERC. Nosaltres acceptem, a contracor. Però, en el primer moment no passes a l'ofensiva. T'assabentes de totes les opinions: Al-Qaeda, Arnaldo Otegi... però com que la majoria de mitjans indiquen que és ETA està a la defensiva i només intentes evitar la criminalització del govern del PP.

4.- I divendres ens plantejem quin escenari ens trobarem a la manifestació, però com a partit pensem que la gent hi anirà. No hi ha instrumentalització en la manifestació de divendres ni en les concentracions de dissabte davant les seus PP ni en la cassolada, sinó autodefensa. La instrumentalització és el que fa el PP. Teníem la sensació —i no només personal— que les eleccions es podrien suspendre dissabte a la nit en el moment que es convoca la Junta Electoral. Sí, doncs, que vam creure que podrien ajornar-se les eleccions, però no ens haguéssim estat de braços creuats davant tal possibilitat.

5.- Suma d'espontània i de moviment de partits. En la manifestació de divendres van circular papers i cartells que estaven bastant dirigits per alguna formació. Però en la jornada de dissabte cal tenir en compte que hi ha tota l'estructura del "No a la guerra" que es va activar.

6.- Hi havia tendència a l'alça. Jo crec que l'Aznar s'equivoca amb ERC. S'obsessiona amb Carod i ERC, i això acaba fent de bumerang. I el que podia fer-li guanyar uns vots i l'obsessió espanyolista de liquidar el PSOE a través nostre se li gira.

La sensació és que, sense fer res, a nosaltres, ens beneficien aquests atacs. I l'atemptat i la gestió comunicativa i informativa de l'atemptat activa els electors. I si quedava algun dubte entre els indecisos i els abstencionistes la jornada de dissabte els acaba decidint a anar a votar.

7.- Ja estava tot dat i beneït. En tot cas, sí que va influir a favor del PP perquè conservés vots. Perquè el PP retingués vots.

8.- Es demostra la dependència important dels mitjans de comunicació dels poders fàctics començant pel govern espanyol. La part positiva dels mòbils i internet és l'accés i que no hi ha fronteres informatives. La gent ha de tenir criteri de selecció, però davant l'engany dels mitjans tradicionals hi ha també l'engany d'aquests altres mitjans. La novetat és que els mitjans tradicionals no tenen el monopoli de la influència sobre la massa. Al nord d'Europa els ciutadans són més llegits, aquí no, i això explica que el PP hagi retingut molt vot a l'Espanya profunda.

9.- La gent que els preocupa i tenen por de la rebel·lió de les masses —ho dic pels fets de dissabte— és curiós que no es preocupin tant per la manipulació dels mitjans de comunicació de masses. A mi no m'agrada anar a cop de Bastilla, però tenim una democràcia vigilada i de baixa qualitat. I a més, no creixen les llibertats perquè tenim un model francès. I fins que no hi hagi modificacions de l'estructura de l'Estat no canviarà aquesta democràcia.

10.- Encara no hem dissenyat l'estratègia europea, però hem de tenir en compte tota aquesta onada que no ha estat encara digerida. Però els progressistes intentarem anar en aquesta onada mobilitzada. I el PP voldrà passar per víctima d'aquesta revolta no digerida.

Dolors Nadal, cap de llista per la circumscripció de Barcelona del PPC

1.- Era impossible en aquell moment posar-se a pensar en conseqüències polítiques, els fets eren d'una magnitud tal que no vaig poder fer altra cosa que reaccionar amb la mateixa tristesa i ràbia que la resta dels ciutadans. El que sí que vaig pensar era que davant aquella situació no tenia gaire sentit realitzar els actes programats de campanya.

2.- En un primer moment era impensable atribuir l'atemptat a qualsevol altra banda que no fos ETA, després de quaranta anys de terrorisme a Espanya era la reacció normal. Va ser quan Interior va anunciar que s'havia obert una nova via d'investigació quan vaig començar a pensar que potser no havia estat ETA.

3.- Més que una modificació de l'estratègia vam decidir donar per acabada la campanya. Va ser, crec, la decisió més adequada davant la magnitud dels fets.

4.- Va ser una jornada de reflexió realment atípica. Les concentracions davant la seu del nostre partit, una formació tan democràtica i tan respectable com qualsevol altra, van contribuir a fer-ho, així com les declaracions dels membres d'alguns partits polítics. La suspensió de les eleccions ni em va passar pel cap.

5.- Malgrat que molta gent va sortir al carrer de bona fe, seria massa innocent per part meua no creure que hi va haver una instrumentalització d'aquest fet per part de determinades persones.

6.- Les acusacions al govern d'estar mentint durant els dies posteriors a l'11-M és molt possible que influïssin en el vot o provoquessin l'abstenció de molts dels nostres votants.

7.- Evidentment, van tenir un paper determinant. Van donar veu a totes les declaracions polítiques que s'estaven fent i alguns van donar cobertura a la tesi que el govern mentia.

8.- Hem de fer una reflexió sobre la responsabilitat amb què cal que actuem els partits polítics i que han de tenir les nostres declaracions. Una cosa que alguns partits no van tenir en compte, especialment el dia de reflexió.

9.- Els fets que van passar el divendres i el dissabte posteriors a l'11-M ens han de fer pensar que potser no comptem amb una democràcia tan consolidada com ens pensàvem, com ho acrediten fets com els atacs a membres d'un partit democràtic com el nostre.

10.- En les properes eleccions, i en les que se succeeixin continuarem fent el mateix tipus de campanya que hem fet sempre, quan érem al govern i quan no. Explicar les nostres conviccions, idees i propostes, i posar-les a consideració dels ciutadans. En això consisteixen les campanyes electorals, al marge que es puguin veure superades per d'altres fets, com ha passat en aquest cas.

Daniel Sirera, coordinador de la campanya del PPC

1.- Vaig reaccionar amb tristesa, amb indignació, amb dolor. Des d'un punt de vista polític, simplement no hi vaig pensar.

2.- Les mateixes que la resta de les persones. En un primer moment vaig pensar que era ETA, quan el ministre de l'Interior va dir que s'havia trobat una cinta amb versicles del l'Alcorà vaig començar a dubtar-ho.

3.- Vam decidir posar fi a la campanya.

4.- No, en cap cas vaig pensar en la suspensió de les eleccions. Però no és normal que en una jornada de reflexió es facin manifestacions davant les seus de partits democràtics.

5.- Hi va haver de tot. Algú va instrumentalitzar la situació i també hi va haver gent que es va manifestar de bona fe. Malauradament, cal també valorar que el diumenge va desaparèixer la voluntat de saber qui havia estat l'autor dels atemptats.

6.- És possible que molts dels nostres votants, davant les notícies contradictòries i davant el fet que sortissin dirigents d'altres partits acusant el govern de mentir, es quedessin a casa el diumenge.

7.- Sens dubte, atès que alguns van abonar les tesis que el govern mentia, quan el ministre de l'Interior ja havia anunciat que s'havien obert dues vies d'investigació per esclarir l'autoria de l'atemptat.

8.- Els fets que vàrem viure són del tot extraordinaris, per la qual cosa es fa difícil de creure que puguin afectar de manera directa la comunicació política. Però el que sí que ens cal és obrir una reflexió sobre com es van desenvolupar els dies posteriors a l'11-M, en especial el dissabte, dia de reflexió.

9.- Encara no perquè, entre d'altres coses, no és propi de països amb una

democràcia consolidada que s'intenti agredir membres de partits polítics. Alguns no han entès que en democràcia l'única manera que treure un partit del govern és el vot, i no agredint els seus representants.

10.- De cap manera, nosaltres continuarem actuant com ho hem fet sempre, sempre que no es produeixi un fet de característiques imprevisibles com el que va representar l'11-M.

Joan Herrera, cap de llista d'ICV-EUiA per la circumscripció de Barcelona

1.- Molt pesar i incredulitat. I que el terrorisme es tornava a ficar en campanya. Aquesta va ser la primera reacció a les primers notícies que arribaven de l'atemptat a primera hora del matí. El terrorisme es tornava a colar en una campanya en què nosaltres havíem intentat treure ETA del centre del debat.

2.- En el primer moment, no; tot i que, a mesura que avançava la jornada i veient les característiques de l'atemptat, tenia dubtes de l'autoria. Però també va sortir el *lehendakari* identificant l'autoria d'ETA.

3.- No la va modificar, sinó que senzillament vam donar per acabada la campanya. I els altres partits en principi també, tot i que vèiem que això reforçava l'estratègia de la campanya del PP. També CiU va donar per acabada la campanya, però l'endemà va anunciar-se a la premsa amb el lema "Ara és l'hora de dir prou, diu-menge a votar".

4.- Jo vaig pensar en tot moment que no. Però hi va haver gestos que van ser sospitosos, algunes explicacions, la compareixença de Mariano Rajoy. Tot i que la suspensió era un fet gravíssim.

5.- Totalment espontània, perquè precisament aquest últim any la gent ha anat per davant de la lògica dels partits polítics. Veníem d'activar els mecanismes de defensa des del punt de vista democràtic amb el "No a la guerra" i altres protestes com el *Prestige* i contra el transvasament de l'Ebre.

6.- Jo crec que nosaltres teníem la perspectiva d'un creixement extraordinari, teníem assegurat un tercer diputat. Però això va influir en la gent i vam patir una petita fugida de vots a última hora. Va haver-hi vot útil a favor del PSC. Jo mateix en els dies posteriors al 14-M vaig arribar a rebre més de cent correus electrònics de gent que lamentava no haver votat ICV, demanaven perdó, però ho justificaven perquè havien d'evitar una majoria del PP.

7.- Jo crec que no, fins i tot en sentit contrari. Els mitjans de comunicació d'arreu d'Europa parlaven dissabte de l'autoria d'Al-Qaida mentre que aquí el govern encara parlava d'ETA. Crec que molta gent va recordar l'ocultació i manipulació informativa de la dictadura de Franco, i això encara va revoltar més molta gent d'esquerres que en els darrers anys s'havia quedat a casa.

8.- Positivament, perquè el dia després de l'11-M la política informativa es va fer sobre l'opinió i no pas sobre la informació. La lliçó és que cal diferenciar entre informació i opinió.

9.- Precisament, això és el contrari. Hi ha líders d'opinió que no han vist amb bons ulls aquest esclat espontani al carrer, que els molesta que l'opinió no s'hagi

creat des de les seves torres d'ivori, sinó des del carrer. Aquestes mobilitzacions són un símptoma de maduresa política. I, a més, hi ha hagut un altre element: les mobilitzacions canvien consciències; la gent em sembla que ha fet una connexió entre mobilització i vot, és a dir, que si et mous i participes en la vida pública pots canviar les coses. I això reforça la musculatura democràtica. Una societat madura no únicament es pot expressar en les urnes, sinó a través d'altres vies, al carrer. I en aquesta situació extrema provocada per l'atemptat i els dies següents la ciutadania va demostrar que és madura des del punt de vista democràtic.

10.- S'han creat sinergies entre partits polítics i aquestes mobilitzacions, perquè, si no la gent no hagués anat a votar. Hi ha hagut una recuperació de la política com a fet de canvi, i aquest és un element que haurem de tenir molt en compte: no podem defraudar ni malbaratar aquest capital humà en un context en què es demana que la política serveixi per canviar coses. No podem defraudar. La gent torna a pensar, després d'anys situats en la idea que la política no canvia res, que això no és així, que sí que es poden canviar les coses. I de fet, que les coses canvien com s'ha demostrat. La política torna a ser un marc que serveix per canviar i modificar les coses. Els canals per fer política avui són més rics i diversos. Hi ha una visió antiga que la política és només marcs institucionals, i que la creació d'opinió només ve donada pels mitjans de comunicació i els líders d'opinió que s'expressen per aquests mitjans. I en el segle XXI hi ha altres àgores.

Jordi Guilot, director de campanya d'ICV-EUiA

Malgrat els dubtes del principi, no vam volem especular, perquè això és responsabilitat dels serveis d'intel·ligència. Però el que informava el ministeri d'Interior i el Departament d'Interior assenyalava ETA. En el mateix moment, nosaltres vam donar per suspesa la campanya, per acabada. Joan Saura va ordenar la suspensió. Aquesta suspensió va ser total, no parcial. Tot i que érem conscients que el PP podria utilitzar l'atemptat.

La resposta dels ciutadans va ser espontània i expressa la pressió i la maduresa democràtica d'aquest país, que òbviament no només és la resposta espontània a les mentides del moment, sinó l'efecte resultant de mesos de mentides. A partir de l'atemptat hi ha hagut un comportament bioquímic de catalitzador.

Des del punt de vista de la salut democràtica, el 14-M és una meravella. I no és com el 1982, que hi havia uns perdedors i uns guanyadors. Aquesta vegada, excepte el PP, tots han guanyat.

Tampoc vam voler perquè així ho vam decidir, aparèixer dissabte comentant el que estava passant per no trencar la jornada de reflexió. No tots van respectar aquesta jornada de reflexió. I a última hora de dissabte la secretaria política d'ICV es va reunir per analitzar el que estava passant; sobretot després de la intervenció pública de Mariano Rajoy, que trencava totes les regles de joc, vam emetre un comunicat.

Les mobilitzacions i convocatòries van ser espontànies. Això és un element genuí. Tots vam rebre missatges i correus. Però va ser la pressió civil espontània, que és una arma democràtica, la que va fer que la gent reaccionés d'aquella manera.

Crec que, com dirien els marxistes, estem en un canvi de paradigma en la comunicació política. Les pròximes eleccions europees poden ser plantejades pel PP com una segona volta per a ells. Però els resultats del 14-M són un fet inevitable: ha caigut un govern.

CONCLUSIONS

"Quatre dies de març": polítics, mitjans i opinió pública

El comunicòleg Dominique Wolton va definir la comunicació política com l'espai en què s'intercanvien els discursos contradictoris entre els tres actors que tenen legitimitat per expressar-se: polítics, periodistes i opinió pública. No entrarem ara a examinar si aquest triangle ha tingut, té o bé ha de tenir el monopoli de la legitimitat dels qui participen en la comunicació política.

No obstant, els fets que han tingut lloc entre l'11 i el 14 de març poden ajudar a entendre la relació entre polítics (partits), mitjans de comunicació i la societat (entesa aquesta com l'"opinió pública"), els canvis i transformacions que en els darrers anys s'estaven apuntant en aquest triangle i, fins i tot, l'actualització de les teories sociològiques sobre la participació ciutadana en els afers polítics.

Tindrem temps de llegir moltes tesis doctorals, articles, llibres i altres tipus de publicacions sobre el que ha passat en aquests quatre dies pel que fa al drama humà, l'entramat terrorista, el tractament informatiu, el paper dels canals comunicatius com internet i el mòbil, la circulació de rumors. Des del punt de vista polític i comunicatiu ens trobem en un cas sense precedents, un tomb electoral que a partir d'ara serà un referent no només aquí, sinó en l'entorn dels països democràtics.

Sense entrar a fer valoracions i interpretacions de les respostes al qüestionari dels caps de llista per Barcelona a les eleccions generals i dels directors de campanya voldria indicar algunes línies que s'apunten i que caldrà tenir en compte per redefinir algunes teories de la sociologia política i comunicativa:

—Fragmentació del monopoli de la intermediació social de tipus tradicional sorgida de la Il·lustració i consolidada en la democràcia (aquells que interpreten la realitat des dels mitjans de comunicació a la resta de la societat), en mans d'intel·lectuals, periodistes, artistes, famosos i altres líders d'opinió. Els ciutadans —anònims o no— poden erigir-se a través d'internet i altres formes comunicatives, com ara el mòbil, en intermediaris entre la classe dirigent i la societat.

—Les mobilitzacions —organitzades o espontànies— actualitzen el debat sociològic sobre la massa i el poder. En els dies posteriors al 14-M s'han llegit i escoltat arguments a favor i en contra que els ciutadans protestin sortint al carrer sense una convocatòria prèvia formal, legal o no, però prevista. Es poden trobar tres línies argumentatives:

1) S'adverteix dels perill de les masses mobilitzades. Una línia coincident amb la visió elitista i conservadora —Gustave Le Bon, Ortega y Gasset— que adverteix de la falta de control de les multituds i la por a la revolució.

2) Una visió liberal, que també adverteix dels riscos de les masses incontrolades, però que accepta aquesta situació sempre que els partits polítics acabin assimilant les noves formes d'expressió dels ciutadans. Subratllaria aquesta línia —si posem l'èmfasi en els fets de la jornada de reflexió— que les normes s'han de respectar per evitar trencar el joc democràtic.

3) Una línia que veu positiu que la societat prengui el carrer —enllaçaria amb la visió tradicional de l'esquerra revolucionària.

—Comença a emergir un tipus de democràcia més complexa que conviu amb la tradicional democràcia representativa basada en uns partits polítics als quals se'ls vota en unes eleccions i que negocien en el Parlament les qüestions que afecten a la societat. Hi ha elements de les anomenades “democràcia directa” i “democràcia deliberativa” que s'estan incorporant a aquesta democràcia representativa. Queda afeblida la postura dels teòrics que argumenten que vivim en una “democràcia demoscòpica” —en què l'opinió pública es forma a cop de sondejos i enquestes.

—A partir d'algunes interpretacions del que ha passat en aquests quatre dies es podria concloure que el paper dels mitjans en l'orientació del vot es manté en les tres línies de reflexió tradicionals: influencien molt, influencien poc o gens, o bé la influència cal relacionar-la amb la capacitat de planificar l'agenda social (els mitjans ens diuen de què hem de parlar, no pas com ho hem de fer). A partir dels fets ocorreguts entre l'11 i el 14-M, podem determinar tres enfocaments:

1) Els mitjans tenen una gran capacitat d'influència en el vot.

2) Cal relativitzar la influència dels mitjans de comunicació a l'hora de determinar el vot.

3) La influència ve donada per l'existència d'un sistema comunicatiu propi (o un subsistema). En aquest sentit, el tomb electoral està relacionat amb la coexistència de dos sistemes comunicatius, un nacional espanyol i un nacional autonòmic, que coincidiria amb les comunitats on el PP no només no s'ha mantingut sinó que fins i tot ha perdut suport electoral.

—A aquests tres enfocaments se n'hi afegiria un de transversal: la manipulació informativa i els errors en la gestió comunicativa de l'atemptat i la identificació de l'autoria són dos elements que han pogut influir decisivament en la mobilització de l'electorat abstencionista i de l'indecís.

—La pluralitat informativa que aporta internet s'ha demostrat útil per trencar la falta de reg informatiu, de burlar la censura i autocensura en els mitjans tradicionals de masses, però també és un focus de desinformació, un canal per on circulen rumors i mentides. Alguns diaris “confidencials” són un bon exemple d'aquesta pràctica.

—El periodisme (i els periodistes de forma individual) hauria d'esforçar-se per respectar els codis deontològics existents i impulsar-ne de nous. I fer un esforç per mantenir un cert nivell d'independència i autonomia respecte dels tres poders.

Notes

Per a més informació sobre diferents aspectes relacionats amb els fets succeïts entre l'11-M i el 14-M, sobretot pel que fa a l'anàlisi del paper de la comunicació, podeu consultar:

—“La massacre de l'11-M: les anàlisis dels candidats catalans”. *El Periódico de Catalunya*, 12/03/04, pàgines 28 i 29 (recull d'articles dels cinc cap de llista per Barcelona).

—“Crónica del 11-M”, recull de reportatges publicats a *El País* (cal destacar “A la sede del PP. Pásalo” (*El País*, 27/03/04).

—*El País Cataluña* (14/03/04): recull de breus articles explicatius sobre els missatges principals de la campanya (elaborats pels directores de campanya).

—“Es va equivocar la gavina: crònica de 4 dies de rebel·lió democràtica” (especial 11-M publicat per *El Periódico de Catalunya*, 21/03/04).

—“La caída de los dioses. Una tragedia en cuatro actos”. *El País* (21/03/04).

—“72 horas de ‘agit prop’ en la Ser”. *El Mundo* (21/03/04).

—“La revuelta cívica” (especial 11-M publicat per *La Vanguardia*, 21/03/04).

—“Cuatre dies de març” (especial del suplement *Presència*, diari “El Punt”, del 19 al 25 de març).

